

O'ZBEK TILINING RIVOJI VA UNING GRAMMATIK JIHATDAN BOSHQA TILLARDAN USTUNLIGI

Ozoda Talipova

Qashqadaryo viloyati, Qarshi shahar

30-maktab ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqola o'zbek tiling boy grammatikasi va uning boshqa tillardagi so'zlar bilan farqi, jozibadorligi haqida. Shuningdek o'zbek tiliga Davlat tili maqomining berilishi o'zbek tiling rivojiga muhim hissa qo'ganligi haqida

Kalit so'z: Til, kommunikativ, hujjat, o'qimoq, tafakkur, so'z, savod, taraqqiy, rivoj, e'tibor, shaxs, jamiyat, imkoniyat, fikr.

Davlat tiliga e'tibor-milliy o'zlikni anglash va uni namoyon qilish asosidir. Bugungi kunda yosh avlodga har tomonlama ta'lim va tarbiya berish uzluksiz ta'lim oldidagi eng dolzarb ijtimoiy buyurtmadir. Bunga erishish ta'lim beruvchiga ham, ta'lim oluvchiga ham, ta'lim vositasiga ham yangi-yangi talablarni qo'yimoqda. Jamiyat ona tili fani ta'limi oldiga o'quvchi shaxsida fikrlash, o'zgaralar fikrini anglash va fikr mahsulini og'zaki va yozma shaklda bayon qila olish, ya'ni mustaqil va ijodiy tafakkurni hamda kommunikativ savodxonlikni rivojlantirish vazifalarini qo'yadi.

Til insonlar uchun eng asosiy aloqa quroli bo'lib xizmat qiladi. Jamiyat taraqqiy etgan sari badiiy, ilmiy, texnik, yangiliklar tilda o'z aksini namoyon qila boshlagan.

• Til insonlarning bir-birlarini tushunishlariga, yashash uchun qulayliklarni izlab topishlariga, tabiat kuchlari bilan kurashishlariga yordam beradi. Zero, Alisher Navoiy aytganidek:

Insonni so'z ayladi judo hayvondin,

Bilki, guhari sharifroq ondin.

Tilning rivojlanishi jamiyat taraqqiyoti bilan bevosita bog'liq bo'lib, ijtimoiy hayotda ro'y berayotgan har qanday o'zgarishlar tilde o'z aksini topadi. Tilimizning ildizi juda chuqur va mustahkam bo'lib, biz o'z ona tilimizdagi tasanno, tahsin, yelvizak, nafosat, munis, muhr, labbay, ajabo, alvon kabi bir qavcha yuzlab, minglab so'zlarimizni ajnabiy tillardagi so'zlar bilan alishtirmasligimiz lozim.

Axir, tilimizni jilvador so'zlarini saqlab qolish o'rniga o'zga tillarning umrini uzoq, o'z ona tilimizdagi so'zlarni tarix sahifalariga joylamosligimiz kerak.

Birinchi prezidentimiz Islom Karimov tashabbusi bilan hali mustaqillikka erishmasimizdanoq istiqbol sari muhim qadam qo'yildi. 1989-yil, 21-oktabr kuni "O'zbekiston Respublikasining Davlat tili haqida"gi Qonun qabul qilindi. Ushbu hujjat ona tilimizning qadrini mustahkamlash, faxr-iftixorimiz, g'ururimiz timsoli bo'lgan o'zbek tilining mavqeini yuksaltirishda muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda. Bu borada keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.

O'zbek tiliga davlat maqomining berilishi uning mavqeini oshirib, qo'llanish doirasi va rivojiga ta'sir ko'rsatadi, davlat tilining ahamiyatini targ'ib qilish, ish va hujjatlarni davlat tilida yuritishga alohida e'tibor qaratib kelinmoqda.

O'zbekiston Respublikasining davlat tili o'zbek tikidir. Binobarin, tilga hurmat-elga hurmat, tilga e'tibor-elga e'tibordir. Chunki til xalqimiz tarixi, boyligi, hayotimiz ko'zgusidir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning "O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqidagi" qonuni qabul qilinganligining 30 yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi PQ-4479-son qarorning qabul qilinishi, "O'zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi prezident farmonining e'lon qilinishi fikrimizning dalilidir. Bu esa o'zbek tilida so'zlashuvchilar qatorida tilshunoslar qalbida ham faxr-iftixor tuyg'usini uyg'otishi bilan birga ular zimmasiga ulkan mas'uliyat ham yuklaydi. Endi faqat 21-oktabr kuni emas, balki har kuni ona tiliga bo'lgan sadoqatimizni, hurmatimizni ko'rsatish fursati keldi.

Til-millat ko'zgusi, ma'naviyat sarchashmasidir. Shu bois ona tilimizni hurmat qilish uning boy imkoniyatlarini o'rganish, barchamizning asosiy burchimiz bo'lishi lozim.

O'zbek tili qay darajada so'zga boy til?

Masalan, "o'qimoq" fe'lining uch tilda tuslanishini olaylik.

Ingliz tilida: read, reading, read

Rus

tilida: читать, читаю, читаешь, читает, читаем, читаете, читают, читай, читате, читал, читала, читали, читая, читающий, читающая, читающее, читащие, читавший, читавшая, читавшее, читавшие, читаемый, читаемая, читаемое, читаемые, читанный, читанная, читанное, читанные, читаемый, читаемого, читаемой, читаемых, читаемому, читаемым, читаемыми, читаемом

O'zbek

tilida: o'qimoq, o'qimak, o'qish, o'qib, o'qi, o'qidim, o'qiding, o'qidi, o'qidik, o'qidingiz, o'qishd i, o'qildi, o'qibsiz, o'qibsizlar, o'qishibdi, o'qilibdi, o'qitt irdim, o'qittirding, o'qittirdi, o'qittirdik, o'qittirdingiz, o'qittirishdi, o'qittirildi, o'qigandim, o'qiganding, o'qigandi, o'qigandik, o'qigandingiz, o'qishgandi, o'qiganman, o'qigansan, o'qi gan, o'qiganmiz, o'qigansiz, o'qigansizlar, o'qishgan, o'qilgan, o'qitilgan, o'qigani, o'qigali, o' qiyapman, o'qiyapsan, o'qiyapdi, o'qiyapmiz, o'qiyapsiz, o'qishyapdi, o'qittiryapman, o'qitti ryapsan, o'qittiryapdi, o'qittiryapmiz, o'qittiryapsiz, o'qittiriyapdi, o'qilyapdi, o'qitilyapdi, o'qittirilyapdi, o'qimoqdaman, o'qimoqdasan, o'qimoqda, o'qimoqdamiz, o'qimoqdasiz, o' qimoqdalar, o'qishmoqdalar, o'qiyotgan, o'qitilyotgan, o'qirman, o'qirsan, o'qir, o'qirmiz, o' qirsiz, o'qishar, o'qiarman, o'qitarsan, o'qitar, o'qitarmiz, o'qitarsiz, o'qitishar, o'qilar, o'qiy man, o'qiysan, o'qiydi, o'qiyimiz, o'qiysiz, o'qimoqchiman, o'qimoqchisan, o'qimochi, o'qimo qchimiz, o'qimoqchisiz, o'qishmoqchi, o'qiydigan, o'qiladigan, o'qitiladigan, o'qishadigan, o 'qiy, o'qisin, o'qishsin, o'qing, o'qiylik, o'qilsin, o'qitilsin, o'qittirilsin, o'qisam, o'qisang, o'qisa

,o'qisak,o'qisangiz,o'qisalar,o'qishsa,o'qilsa,o'qitishsa,o'qitilsa,o'qitsam,o'qitsang,o'qitsa
a,o'qitsak,o'qitsangiz,o'qitsalar,o'qitilsam,o'qitilsang,o'qitilsa,o'qitilsak,o'qitilishsa.

Bu misollardan ko'rinib turibdi,o'zbek tili grammatikasi qay darajada so'zga boy.Har bir inson o'z Vatanini ona tili orqali taniydi, uning vositalarida angelaydi.Aynan shu bois ona kabi mo'tabar, vatan kabi betakror tilimizni asrab-avaylash,yanada ravnaq toptirish,barchamiz uchun ham farz,ham qarz bo'lmog'I lozim.Bugungi kunda o'zbek tilini o'qitish o'qituvchilardan katta e'tiborni talab qiladi.

Tadqiqotlarga ko'ra,ingliz yozuvchisi V.Shekspir ijodida yigirma ming so'z ishlatgan bo'lsa,bobomiz Alisher Navoiy o'z asarlarida yigirma olti mingdan ortiq so'z va iboralarni qo'llagan.

Til-ma'naviyatning ifodalovchisi va saqlovchisi,boyituvchisi va uzaytiruvchisi.Abdulla Qahhor til haqida shunday deydi:"O'zbek tili g'oyat boy,nihoyatda chiroyli,har qanday fikr va tuyg'uni ifoda qilishga qodir ekanini amalda ko'rsatinglar".Tilimizning keyingi rivojlanishiga o'z hissamizni qo'shsak,o'zimizni farzandlik burchimizni ado etgan bo'lamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1."O'zbek tilining imlo lug'ati".Toshkent-2018
- 2."Adabiyat gulshani".Toshkent-2013
- 3.Alisher Navoiy "Hikmatlar" Toshkent "O'zbekiston" nashriyoti 2011-yil
- 4.Mirziyoyev.Sh.M.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Prezidentining"O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili haqidagi"Qonun qabul qilinganligining o'ttiz yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi PQ-4479-son qarori
- 5."Til va adabiyot ta'limi"jurnali 2019-yil,3-son
- 6."Umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida'gi Vazirlar Mahkamasining 390-qarori.16.08.1999-yil